

DANSK FRILUFTSLIV

– forum for natur- og friluftsliv

Medlemsblad nr. 101, oktober 2016

Foreningens bestyrelse

Formand

Tanya Uhnger Wünsche
tlf. 30 44 99 26
tuw@ign.ku.dk

Næstformand:

Helle Harthimmer
tlf. 30 13 14 03
hlh_rocker@hotmail.com

Sekretær:

Jesper Lind Nielsen
tlf. 51 51 42 04
thor_dk@hotmail.com

Redaktør og annonceansvarlig:

Martin Johnsen (ansvarsh.)
tlf. 87 55 37 52
mbjohnsen@gmail.com

Kasserer:

Thea Jacobsen
jacobsen.thea@gmail.com

Webmaster:

Kristian Jager Nykrog
kristian@nykrog.com

Terkel Berg-Sørensen
Svend Busk
Tejs Møller
Peter Scharling

Suppleant:

Kristian Jager Nykrog

Grafisk tilrettelægning:

Kristian Dueholm Jessen
dueholm@gmail.com

For- og bagsidebilleder:

Forside: Niels Overgård Blok
Bagside: Martin Johnsen

Næste udgivelse:

Marts 2017
Deadline for indlevering af
stof: senest den 1. februar
ISSN 0909 – 0614

DANSK FRILUFTSLIV

– forum for natur- og friluftsliv
www.danskfriluftsliv.dk

INDHOLD

Kan man få ondt i hovedet af friluftsliv	3
Traditionelt friluftsliv for alle i folkeskolen	5
Kan erfaringer fra vinterfjeldet bruges i Danmark	8
Børn og unges naturoplevelser	11
Friluftslivets potentiale for hjemvendte krigsveteraner	14
Friluftslivets pædagogisering	18
Sorgkajak	22
Kanosymposium 2016	25
Sæt friluftslivet på dagsordenen lokalt	26

FORENINGENS FORMÅL

Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv.

Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysning- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker.

Bladet udgives af Dansk Friluftsliv - forum for natur- og friluftsliv og udkommer tre gange årligt.

nr. 102	marts 2017	deadline	1. feb.
nr. 103	juni 2017	deadline	1. maj
nr. 104	okt. 2017	deadline	1. sep.

ANNONCERING

Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1.500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side.

Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.

KAN MAN FÅ ONDT I HOVEDET AF FRILUFTSLIV?

Af Martin Ladefoged Johnsen

Foto: Helle Harthimmer

.....

U middelbart forbinder vi friluftsliv med noget positivt: gode naturoplevelser, fysisk aktivitet, motion og sundhed - et tiltrængt pusterum fra hverdagens hektiske liv. Friluftslivet har en egenverdi for os, fordi vi i bund og grund synes det vi laver er sjovt, spændende, udfordrende og interessant i sig selv. For nogle findes oplevelsen i havkajak, i kano eller ved træklatring. For andre er det hyggen om bålet, tekniktræning eller vandreturen. Fælles for alle er en dragen mod udelivet i og med naturen - en kærlighed til naturen.

For nogle er det en fritidsaktivitet - for andre en del af et arbejdsliv.

Jeg arbejder til daglig på Professionshøjskolen VIA - nærmere bestemt på Pædagoguddannelsen i Viborg. I disse år fylder undervisning i natur og udeliv på pædagoguddannelsen en del af mit arbejdsliv - det bliver til ca. seks måneder om året med undervisning indenfor det, vi kan kalde rigtigt friluftsliv. I næste uge drager jeg, sammen med 8 andre undervisere og vejledere, på en seks dages vandretur på Lifjeld i Norge med 80 studerende fra både pædagog- og læreruddan-

nelsen samt friluftsvejlederuddannelsen i VIA. Det er vi mange der er spændte på - og jeg er sikker på, at I kommer til at høre om turen i et af de kommende blade. Udover arbejdslivet bruger jeg lidt tid på frivilligt arbejde indenfor feltet bl.a. som redaktør for dette blad og alment bestyrelsesarbejde for foreningen. I sidste weekend var jeg fx frivillig instruktør på en workshop i forbindelse med Kanosamrådets årlige kanosymposium. I min fritid har jeg her hen over et par måneder renoveret en solokano. Kanoen havde siddet klemmt i en fos, så pla-

stikrælingen var gået i stykker. Den er nu erstattet af en træræling, så den ser æstetisk fin og flot ud. Friluftslivsrelaterede aktiviteter fylder med andre ord en hel del i mit liv, idet jeg både forholder mig til det i mit arbejds- og fritidsliv og i teori og praksis.

I en af Bjørn Tordssons bøger står følgende: »Jeg var forberedt på gnagsår og vondt i skuldrene. Det er OK med slitne ankler når en går på ski. Det er greit at være trøtt i ryggen når oppakningen er tung, og at en bliver øm i armer og skuldre på kanotur. Men jeg var ikke klar over at man skulle få vondt i hodet af all tenkinga i friluftslivet« (Tordsson, 2010). Måske kan man argumentere for, at det rammer ind i indholdet af dette nummer af Dansk Friluftsliv. Vi har nemlig spurgt forskellige studerende på forskellige uddannelsesinstitutioner, om ikke de ville bidrage med en kort artikel på baggrund af en opgave, de har skrevet inden for natur- og friluftsliv. Det kunne være en masteropgave, et bachelorprojekt, et speciale eller et afgangsprøve fra friluftslivsvejledersuddannelsen eller lignende. Det er lykkedes os at få

seks artikler med i bladet, som på hver deres måde beretter om forskellige perspektiver på friluftsliv ud fra forskellige kontekster.

Nyuddannet friluftslivsvejleder, fra friluftslivsvejledersuddannelsen i VIA, Bo Simonsen har skrevet et afgangsprøve om friluftsliv i folkeskolen. Her argumenterer han for, at friluftsliv kan passe ind i den nye folkeskolereform. Friluftslivsvejleder Katrine Caspersen fra friluftslivsvejledersuddannelsen på Skovskolen, KU, har skrevet om, hvordan erfarne friluftslivsvejledere bruger deres erfaringer fra vinterfjeld til andre dele af friluftslivsvejledningen. Niklas Dahl-Nielsen og Thore Daugaard Lundsteen, begge kandidater fra Idræt og Sundhed på SDU, deler deres undersøgelsesresultater om børn og unges naturoplevelse fra deres delprojekt under »NatureMoves« på SDU. Hvilket potentiale friluftsliv og det grønne har for hjemvendte krigsve-teraner har Niels Overgaard Blok fra Videncenter for Friluftsliv og Naturformidling på Skovskolen, KU, undersøgt i et projekt, som han videndeler med os. Jeg selv har haft fornøjelsen af at læse mit

eget bachelorprojekt igennem fra 2006 om værdier og pædagogik i friluftslivet i et komparativt studie mellem Danmark og Norge, mens begrebet »Sorgkajak« introduceres af Camilla Olsen, kandidat fra Idræt og Sundhed på SDU. Derudover kan I læse et kort indlæg fra Kanosamrådets symposium medio september. I kan finde en invitation til årets julemøde, som I år afholdes på Egmont Højskolen ved Odder samt en kort invitation til næste års årsmøde i 2017, som afholdes på Raadvad Naturskole. Vi håber meget fra bestyrelsens side, at I medlemmer dukker op til disse arrangementer. Sidst men ikke mindst har bestyrelsesmedlem Kristian Nykrog skrevet et indlæg om Friluftsrådets kredsrepræsentanter, hvor I som medlemmer har mulighed for at engagere jer i frivilligt arbejde inden for natur og friluftsliv.

Om I får ondt i hovedet af dette friluftsliv, ved jeg ikke. Jeg håber, I bliver inspireret af indholdet i bladet - jeg synes i hvert fald at det er spændende læsning. God læselyst.

Årsmøde i Dansk Friluftsliv 2017

Kom med til årsmødet og vær med til at skabe en ægte forårs-friluftsstemning, og få samtidig mulighed for at danne et stærkt friluftslivnetværk!

Foreningens årsmøde 2017 afholdes på Sjælland på Raadvad Naturskole fra lørdag den 29. april til søndag den 30. april. Der bliver mulighed for overnatning i shelters eller på vandrehjem. I marts-nummeret af bladet kan I finde en mere udbydende invitation og program. Men sæt allerede nu kryds i kalenderen.

Vi ser frem til at møde nye som gamle medlemmer!

Bestyrelsen

TRADITIONELT FRILUFTSLIV FOR ALLE I FOLKESKOLEN

Af Bo Simonsen, afgangprojekt fra Friluftvejlederudd., VIA, 2016, bo.vrinnners@gmail.com

Foto: Martin Johnsen

.....

Det følgende er et forsøg på at give et indtryk af indholdet i mit afgangprojekt på friluftvejlederuddannelsen. Problemformuleringen lød: »Hvordan kan friluftvejlederen i den danske folkeskole skabe et 'rum' for alle, hvor traditionelt nordisk friluftsliv er en del af at skabe alsidige mennesker, uden at de skal bedømmes, men blot har mulighed for 'at være'?«. Her ser jeg to modpoler. På den ene side skal man i sin barndom i skolen lære at blive klar til samfundets krav, regler og forventninger. På den anden side kan man i barndommen og i voksenalivet have lyst til blot 'at være', og lære 'at være' uden konstant at skulle bedømmes.

Jeg har som lærer siden 1994 set og

været en del af udviklingen i folkeskolen. I 2000 blev den første PI-SA-undersøgelse gennemført. Den sendte en chokbølge igennem den offentlige skoledebat i Danmark. Hvordan kunne et så velfinansieret skolesystem levere så middelmådige resultater? I 2004 blev det danske skolesystem analyseret af et reviewteam fra OECD og skolepolitikken blev ændret med indførelse af bl.a. de nationale test i 2010.

I 2006 indføres elevplaner som skal indeholde individuelle mål, status for elevens læring og en beskrivelse af den opfølgning, der skal ske. Elevernes læringsmål skal kobles tæt sammen med Fælles mål, og det samme skal vurderingen af elevens status.

I faget idræt indføres karakterer

i 2006. Idræt havde for mig altid været skolens 'frikvarter', hvor vi kunne spille og lege. Jeg kunne arbejde med elevernes sociale relationer og gruppedynamik, hvilket jeg så som det vigtigste for faget. Men nu ændrede faget sig fra, i min optik, at være skoleeugens 'frirum' til et fag med individuelle mål og bedømmelse af eleverne.

Skolen har altså været udsat for store ændringer, senest med skolereformen 2014. Ændringer som har fokus på mål og styring, for at vi i Danmark ikke skal levere middelmådige resultater i internationale undersøgelser. I det race føler jeg skolen har mistet noget meget værdifuldt. Retten til blot 'at være', uden målformuleringer og bedømmelser.

Igennem friluftslivsvejlederuddannelsen er jeg blevet opmærksom på, at friluftslivet indeholder masser af de kvaliteter som idrætsundervisningen gjorde for mig for få år siden. Spørgsmålet er, om der er plads til friluftslivet i folkeskolen?

Friluftslivet - 'at være'

I det traditionelle nordiske friluftsliv mener jeg, man har mulighed for at lære 'at være'. Axel Edinger definerer bl.a. traditionelt nordisk friluftsliv med liv, leg med naturen - en autentisk naturoplevelse og med retten til at beskæftige sig med det unyttige.

Bjørn Tordssons teorier og tanker i bogen 'Perspektiv på friluftslivets pædagogik' ligger tæt op af mine egne tanker omkring det 'at være'. Tordsson taler bl.a. om friluftslivets iboende pædagogik med det enkle liv i naturen, hvor vi lever som hele mennesker med tanker, krop og følelser. Hvor indtrykkene kan melde sig i en rytme vi kan fordøje. Hvor vi kan 'tænke på ingenting' og lade indtrykkene bundfælde sig. Hvor vi får en forståelse af situationen, men også en forståelse af os selv. Hvor vi lærer igennem 'tavs viden', en kropsliggjort viden, som er kendetegnet ved improvisation, fantasi og indlevelse. Hvor vi kan udvikle os til skabende mennesker i situationer, som hverken har givne teoretiske eller regelstyrede svar, og som ikke kan løses gennem rutinepræget handling. Friluftslivet har altså nogle værdier, som kan være svære at bruge som argumentation, når alt skal dokumenteres og analyseres teoretisk i vores moderne samfund.

Bård Bakke, lektor i naturfag på UC Syd i Kolding, beskriver at man ved den rigtige tilrettelæggelse kan opnå et psykisk rum igennem

traditionelt nordisk friluftsliv, hvor det er legalt bare 'at være'.

Molsskolen er en almindelig dansk folkeskole. På valgholdet friluftsliv giver eleverne igennem en interviewundersøgelse udtryk for at friluftslivet kan give frihed, hygge og et pusterum/pause fra skolen.

Men hvordan tilrettelægger man undervisningen, så man opnår egenskaben 'at være'? Som lærer i Danmark har man metodefrihed. Det vil sige at det er op til den enkelte lærer at vurdere, om han/hun vil benytte styringsdiskurs eller procesdiskurs for at opnå målet for faget. Ofte vil læreren benytte styringsdiskursen pga. at et pensum skal gennemføres på kort tid. Andre gange vil læreren tage sig tid til at benytte en procesdiskurs, hvor man igennem processen prøver at opnå målet. Målet er sjældent processen i sig selv.

For mig hænger traditionelt friluftsliv sammen med en proces- og udviklingsdiskurs, hvor man som vejleder står på sidelinjen og benytter sig af metoder, der sigter mod induktive arbejdsmetoder. Benytter man induktive arbejdsmetoder giver det deltagerne mulighed for gennem egne erfaringer at opstille egne problemer og søge egne løsninger. Hermed opstår et engagement som gavner lærerprocessen. Procesdiskursen giver mulighed for andre erkendelsesveje end de teoretiske.

'At være' er for mig altså en blanding af at være et sted, hvor det er tilladt at 'tænke på ingenting', men samtidig at gribe nuet og gøre lige det, man har lyst til, uden at det skal forsvares overfor mål, teorier og paragraffer. At være procesorienteret og spontan.

Netop i traditionelt nordisk friluftsliv har man muligheden for 'at være'.

Folkeskolen - formål og reformen

Jeg ser folkeskoleloven som en modpol til det 'at være' ud fra en forforståelse af skolens mål og styring med elevplaner og karakterer. Altså er der i min forforståelse ikke plads til blot 'at være' i folkeskolen. Men ifølge folkeskoleloven §1 skal folkeskolen bidrage til elevernes forståelse for menneskets samspil med naturen og fremme elevens alsidige udvikling. Her har traditionelt nordisk friluftsliv virkelig mulighed for at bidrage, da friluftsliv jo netop er et samspil med naturen. Spørgsmålet er blot i hvilke fag?

Blandt flere mulige fag, har jeg set nærmere på fagformålene for idræt og natur/teknologi, men det kunne f.eks. også have været madkundskab eller håndværk/design.

Efter skolereformen 2014 indgår ordet 'friluftaktiviteter' i et af hovedområderne i formålet for idræt i folkeskolen. Eleverne skal præsenteres for natur og udeliv, men når man ser nærmere efter må man konstatere at aktiviteterne er det Axel Edinger vil kalde for friluftsturisme og friluftssport. Traditionelt nordisk friluftsliv er altså ikke repræsenteret.

I natur/teknologi er der rigtig meget viden og færdigheder, eleverne skal lære, som kunne læres gennem traditionelt friluftsliv. Eleverne skal bl.a. lære om ændringer i naturen knyttet til årstiderne, undersøge dyrs og planter tilpasning til naturen, kunne sammensætte et sundt måltid og have viden om kost og hygiejne. Undervisningen skal bl.a. foregå i naturen, i uformelle læringsmiljøer og tilrettelægges så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag. I fagenes formål på emu.dk gives der mange praktiske eksempler på, hvordan undervisnin-

gen kan tilrettelægges og med en smule kreativitet kan det godt lade sig gøre at få det faglige blandet med friluftslivet.

Friluftsliv kan være en del af natur/teknologi-undervisningen, men med få skemalagte timer til rådighed og med en skole midt i byen kan opgaven være svær at opfylde. Men efter skolereformen fra 2014 prøver man at gøre det muligt at tage på ture i naturen ved at forlænge skoledagen og indføre begrebet 'understøttende undervisning'. Den understøttende undervisning skal skabe variation i skoledagen. Skolerne kan nu tilrettelægge læringsaktiviteter, som understøtter og supplerer undervisningen i skolens fag, men kan også tilrettelægge aktiviteter, som sigter bredere på at styrke elevernes læringsparathed, sociale kompetencer, alsidige udvikling, motivation og trivsel.

I formålet for understøttende undervisning gives eksempler på, hvad man kan bruge undervisningen til. Der nævnes praksis- og projektorienterede læringsforløb, hvor undervisningen bliver mere virkelighedsnær og motiverende for eleven. Her nævnes f.eks. camps i naturfag. I undervisningen kan der suppleres med samarbejde med det lokale foreningsliv, udflugter, gæstelærerbesøg og arbejde i relation til udeskoler. Ser man på formålet med den understøttende undervisning og sammenholder den med formålene for de ovennævnte fag, er der altså i høj grad mulighed for at tilbyde traditionelt friluftsliv i folkeskolen. Også uden at den enkelte elev skal bedømmes og have lavet en personlig elevplan, da den understøttende undervisning ikke indgår i elevens personlige elevplan. Med understøttende undervisning har man i skolen mulighed for at give børnene det rene

friluftsliv, uden at eleven skal bedømmes, men blot har mulighed for 'at være'.

Kan friluftslivet være en del af folkeskolen - hvordan?

Da ordet 'friluftsliv' ikke bliver nævnt i folkeskoleloven eller i fagenes formål, kan det umiddelbart være svært at begrunde, hvorfor friluftsliv skal være en del af folkeskolen. I folkeskolelovens §1 står der, at den enkelte elevs alsidige udvikling skal fremmes. Hvis vi skal skabe en alsidig udvikling i folkeskolen, er det vigtigt, at vi ikke ensretter måden at tænke og være på. I alle fagene er der mål. Mål der skal evalueres og bedømmes. Men mål og bedømmelse er ikke alt. Mennesket har mange andre sider. Sociale sider, hvor det handler om trivsel. At indgå i et fællesskab, at være en del af noget, et samfund, men også at være sig selv, at have selvtillid.

Hvorfor er friluftslivet så ikke bedre repræsenteret i folkeskolen? Her er det min opfattelse, at det er strukturen i skoledagens opbygning, der sætter store begrænsninger. Friluftslivet kræver tid og fordybelse, og det har skoledagen ikke, til trods for at skoledagens længde er blevet udvidet. En typisk skoledag er skemalagt. Ofte i lektioner af 45 – 60 min. Nyt fag, nyt emne hver time. Det er umuligt i en natur/teknologitime at nå til stranden, lave bål, se på sten og opleve fordybelse på 60 min. I den understøttende undervisning, hvor man har muligheden for at tage ud i naturen, fordybe sig eller blot 'at være', kan det blive svært at opleve friluftslivet, når undervisningen også her splittes op i kortere perioder på 45 min. Folkeskolens struktur er et stort matematisk puslespil med lærere, der underviser i mange forskellige fag på mange forskellige

klassetrin, lokaler der skal fordeles osv. Det er ikke nemt at få til at gå op. Derfor bliver løsningerne heller ikke altid lige gode. Men hvis der skal være plads til friluftslivet i folkeskolen, hvor der er god tid og plads til fordybelse, hvor eleverne har lov til blot 'at være', så er den understøttende undervisning mit bedste bud. Her er der ikke en egentlig formålsparagraf for den understøttende undervisning, men der sigtes på at opfylde folkeskolens formålsparagraf, Fælles Mål og en styrkelse af undervisningsdifferentieringen. Eleverne skal ikke bedømmes ud fra elevplaner eller karakterer. Det kræver blot, at den understøttende undervisning bliver skemalagt således at den mindst én gang pr. uge er et længere forløb på f.eks. 2-3 timer. Hermed er der mulighed for at dyrke traditionelt friluftsliv en gang imellem.

Det kan altså godt lade sig gøre at få friluftslivet ind i folkeskolen ved omstrukturering og ved at tilpasse emner i forskellige fag til friluftslivet. Der er dog ingen garanti for, at det vil ske. Ordet 'friluftsliv' står ikke i folkeskoleloven eller i fagenes formål, så lærerne er ikke forpligtiget til at tage friluftslivet op i skolen. Det er altså op til den enkelte lærer at fortolke formålsparagrafferne og vurdere, om friluftslivet har en plads i fagene eller i den understøttende undervisning. Hvis vi skal garantere at friluftslivet tilbydes alle børn i folkeskolen, er vi som friluftsejledere og friluftssinteressererede mennesker nødt til at gøre en indsats politisk, således at friluftslivet bliver inkluderet næste gang folkeskoleloven og fagenes formål skal skrives om.

KAN ERFARINGER FRA VINTERFJELDET BRUGES I DANMARK?

Af Katrine Caspersen, Skovskolen, Friluftsvvejlederuddannelsen, katrinecaspersen@hotmail.com

.....

Artiklen bygger på et speciale om vinterfjeld.

Så er det snart tid til regnvåde dage med bunker af nedfaldne blade og kastanjedyr, måske kakao og en fængende søndagsdramaserie fra DR. Der er ikke meget vinterfjeld over dansk friluftsliv, hverken vinter eller fjeld. Sjap og slud er vel ofte det tætteste vi kommer på drømmen om vinterlig nedbør, og gummistøvlen vinder over fodposen på de allerfleste vinterdage i Danmark.

Sidste vinter var det for første gang muligt at vælge vinterfjeld som speciale på Skovskolens friluftsvvejlederuddannelse, og jeg var med på dette første hold. For mig var der ingen tvivl, jeg elsker vinterfjeldet, og der var tilsyneladende flere muligheder for at bruge erfaringerne fra vinterfjeldet som friluftsvvejleder i Danmark. Jeg stødte særligt på to grundantagelser om, hvad erfaring fra vinterfjeldet kan bidrage med. Den ene var, at erfaring fra vinterfjeld giver overskud. Den anden var, at man gennem vinterfjeld bliver klogere på gruppedynamik. Spændende, tænkte jeg, det må jeg skrive en opgave om. For det er da interessant, hvad jeg kan bruge det her speciale til i Danmark, hvor der hverken er vinter eller fjeld. I hvert fald ikke som i Norge. Derfor spurgte jeg mig selv: Hvordan kan friluftsvvejlederen anvende erfaringer fra vinterfjeld i sit arbejde med friluftsvvejledning generelt?

Erfarne stemmer

Det viste sig, at der ikke findes litteratur om det emne. Jeg måtte altså selv i gang med at indsamle viden, og interviewede syv erfarne friluftsvvejledere og -undervisere, der både har erfaring med vinterfjeld og andet friluftsliv. De syv informanter er:

- Jakob Bak Pedersen - studieleder på friluftsvvejlederuddannelsen, Paul Petersens Idrætsinstitut
- Martin Hansen - underviser i friluftsliv, Syddansk Universitet
- Bjørn Tordsson - lektor på kandidatuddannelsen i friluftsliv, Høgskolen i Telemark
- André Horgen - lektor på bacheloruddannelsen i friluftsliv, Høgskolen i Telemark

- Erik Mygind - studieleder på masteruddannelsen i friluftsliv, Københavns Universitet
- Johnnie Bøtcher Laursen - underviser i kajak, Gymnastik- og Idrætshøjskolen Viborg
- Mats Melbye - fagkoordinator, Norges Livrednings-selskab

Det var spændende samtaler, hvor informanterne dels fortalte om hvordan de anvender erfaringer fra vinterfjeld i friluftsvvejledning generelt. Dels delte deres tanker om de to grundantagelser, jeg havde mødt. Informanterne fik også mulighed for at forholde sig til, hvad de andre havde svaret til disse spørgsmål. Jeg vil gerne dele et par indsigter med jer.

To erfaringsniveauer

I samtalerne dukkede nye mønstre op, og særligt to emner viste sig centrale for informanterne. Det ene handlede om, hvorvidt friluftsvvejledning overhovedet er gunstigt om vinteren. Det andet handlede om den gamle travet; hvorvidt erfaring overhovedet kan flyttes fra én til kontekst til en anden. Denne gamle travet lader vi hænge i luften for denne gang. Spørgsmålet om, hvorvidt friluftsvvejledning er gunstigt om vinteren, vender vi tilbage til.

Gennem samtalerne viste det sig, at informanterne tilsyneladende anvender deres erfaringer fra vinterfjeld på to niveauer. Det ene niveau er konkret og handlingsorienteret, det andet niveau handler tilsyneladende mere om en dybere erfaring, en horisontudvidelse, måske endda dannelse som friluftsvvejleder.

På det konkrete niveau nævner både Mygind og Laursen, at de har brugt vinterfjelderfaringer i forhold til at formidle orienteringsaktiviteter og forståelse af kort og kompas. Pedersen bruger det, han kalder for presdimensionen fra vinterfjeldet som et pædagogisk redskab, eksempelvis til at arbejde med gruppedynamikker. Helt konkret trækker han tiden eller presser de studerende på mad. Både Pedersen og Melbye bruger konkrete erfaringer omkring afkodning af kropssprog, menneskelige reaktionsmønstre og en opmærksomhed på de små tegn i deres øvrige arbejde som friluftsvvej-

ledere. Begge har erfaring med, at disse tegn bliver tydelige på vinterfjeldet, når folk er pressede. Mygind bruger erfaringer i forhold til at håndtere kulde og vinterlignende forhold. Tordsson og Horgen nævner ingen vinterfjeldserfaringer, som de bruger konkret i anden friluftsvvejledning.

Det andet niveau af erfaring handler ikke direkte om, hvordan informanterne selv har brugt vinterfjeldserfaringer i anden friluftsvvejledning. Det handler mere om deres overvejelser om, hvordan »man« kan bruge erfaringerne. Overvejelserne om disse erfaringer er hypotetiske og udforskende, de handler om dybe oplevelsers betydning, om horisontudvidelse og om vejlederbære. På dette niveau taler Pedersen og Horgen om overskud, og begge har en antagelse om, at mestring af basisfriluftsliv på vinterfjeldet skaber overskud for friluftsvvejlederen. »Man får erfaring med krævende vejr- og vindforhold, og klarer man at oparbejde overskud der, så vil det også kunne bruges i andre naturtyper og aktivitetsformer«, siger Horgen. Konsekvenstænkning er et andet begreb, der går igen, både hos Hansen, Laursen og Pedersen. Laursen mener, at konsekvenserne er hårdere på vinterfjeld end i Danmark, idet ens udstyr kan sne til over natten eller blive taget af vinden. Konsekvenser kan ifølge Laursen blive me-

get ubehagelige på vinterfjeld: »Man skal have styr på stumperne«, siger han. Ligesom Laursen ser Pedersen tilsyneladende nærmest en kausal effekt mellem de større konsekvenser på vinterfjeldet, nødvendigheden i at have styr på sine ting og overskud.

Den eneste, der nævner grundantagelsen om, at man gennem vinterfjeld lærer om gruppedynamik, er Hansen. Han mener, at der på vinterfjeld er et kæmpe socialt læringspotentiale, idet »man får betydning for gruppen. Man får en fornemmelse af at have betydning. Af at være afhængige af hinanden«. Horgen er dog skeptisk overfor antagelsen om, at vinterfjeld kan noget særligt i forhold til gruppedynamik: »Den er lidt vanskeligere at koble. Man kan få ligeså mange dynamikker frem i en sejlbåd, hvor folk er afhængige af hinanden«. Der var altså ikke helt overensstemmelse mellem det beskedne et fokus informanterne havde på antagelsen om gruppedynamik sammenlignet med, hvor udtalt antagelsen var i undervisningen. Hermed altså en opfordring til at dykke dybere ned i denne antagelse til den, der finder det spændende.

Den dårlige samvittighed

Nu vender vi tilbage til temaet om, hvorvidt friluftsvvejledning på vinterfjeldet overhovedet er gun-

stigt. Tordsson fortæller i interviewet, at han ofte får dårlig samvittighed som vejleder om vinteren, fordi forhold som korte dage, meget indhold og kulde gør, at han får en mere markant lederrolle, end han ønsker sig. Det går ud over gruppens medansvar og deltagelse: »[...] Om vinteren er det koldt. Du kan ikke stå længe og snakke«, siger Tordsson og fortsætter, »[friluftsliv] kan absolut være udviklende om vinteren, men så må man virkelig arbejde for det. Hvis det ikke fungerer, kan det få konsekvenser. Nogle deltagere oplever vinter som slidsomt.« Om sommeren er det lettere at indtage gruppen, mener han: »Det er lettere, hvis det er mindre koldt, så kan man stoppe op undervejs.«

Hverken Horgen eller Melbye er dog ubetinget enige med Tordsson i det perspektiv. Horgen er enig med Tordsson i, at vejlederrollen om vinteren er anderledes end som sommeren, da forholdene er mere krævende om vinteren. Men han mener, at det afhænger af gruppen, hvor styrende vejlederen er. Eksempelvis har Horgen en instruerende og styrende rolle med sine førsteårsstuderende, mens han med sine tredjeårsstuderende fungerer mere som egentlig vejleder. Her har han rollen som den, »... der har ansvar for at samle gruppen, facilitere erfaringsudveksling og læring i gruppen, starte samtaler, en der kan tage det sidste ord i krævende situationer, det bliver min rolle«. Også Melbye er i interviewet enig med Tordsson i, at vejlederrollen er anderledes om vinteren, og at det er vanskeligt at tage den vejledende snak ude på fjeldet. Men han tilføjer »intet forhindrer at tage samtalen,

når man kommer ind. Så kan man gøre det på en anden måde«.

Er det vigtigt?

Mens vi sidder med kastanjedyrene og gummistøvlerne, kan vi spørge os selv: Hvorfor er der ikke skrevet om, hvordan erfaringer fra vinterfjeld kan anvendes i anden friluftsvvejledning? Er det fordi det dybest set ikke er interessant? De norske informanter lod ikke til at have skænket det en tanke, så hvorfor gør vi det? Er det fordi vi inderst inde ikke mener, at den vejledning der foregår på vinterfjeldet er god nok i sig selv? At der skal mere til, at det i det mindste også må kunne bruges til et eller andet i Danmark? Kræver vi det samme af de erfaringer vi får gennem bivuakbygning, jordovne eller Sydfyn Rundt i kajak? Skal en dansk friluftsvvejleders erfaringer partout kunne anvendes i Danmark og på tværs af både naturtyper og aktiviteter, for at de er værd at tale om? Hvis erfaringerne om at vejlede på vinterfjeld er virkelig gode, når det gælder om at vejlede på vinterfjeld, er det så ikke godt nok? Jeg ved det ikke, men måske gør du.

Og så er der det med antagelserne. Om at vinterfjelderfaring giver mere ro og overskud som vejleder. Om at man bliver klogere på gruppedynamikker, hvis man har vinterfjelderfaring. Om at vejledning på vinterfjeld er godt. Måske skal vi overveje, om vi skal bruge de her antagelser uden nødvendigvis at vide, om de holder vand. Eller også skal vi bare se stort på evidensen og gøre det, vi tror på.

BØRN OG UNGES NATUROPLEVELSER

Af Niklas Dahl-Nielsen, cand.scient, niklasdahlnielsen@gmail.com og Thore Daugaard Lundsteen, cand.scient, thoredlhorne@hotmail.com. Begge fra Idræt og Sundhed ved SDU

.....

Baggrund

Udviklingen er klar og har været det i en årrække. Børn og unge i den vestlige verden bevæger sig ikke lige så ofte ud i naturen, som man førhen har gjort det (Louv, 2005; Thompson, Aspinall & Montarino, 2008). Som en del af den vestlige verden går de danske børn ikke fri for denne statistik. Børn i Danmark er i forhold til forældre- og bedsteforældregenerationen væsentligt mindre ude i naturen målt på både antal dage og den tidsmængde man på de dage bruger på at opholde sig i de naturlige omgivelser. Barrierer ses at være øget tidsforbrug på elektroniske medier samt organiserede ikke-naturprægede aktiviteter i institutions- og fritidslivet (Paltved-Kaznelson, 2009).

En del af noget større

Vores undersøgelse fungerede som en underdel af projektet »NatureMoves« (www.sdu.dk/naturemoves). NatureMoves er et større igangværende forskningsprojekt på Syddansk Universitet der løber fra 2014-2020 og har som hovedmål at fremme børn og unges aktive udeliv i naturen. Fra 2014-2018 ønskes det at skabe en øget forståelse af børn og unges friluftsliv og et bedre kendskab til børn og unges forhold til naturen. Fra 2018-2020 vælges der på baggrund af den tidligere forskning seks interventionsprojekter, der implementeres og følges op af forskningsmæssig evaluering og dokumentering. Fokus for vores undersøgelse af børn og unges naturoplevelser har således været at skabe en øget forståelse for, hvordan de oplever naturen. Dette er gjort for at tilføje til mængden af viden, der skal laves interventionsprojekter ud fra. Fokus for vores undersøgelse blev endvidere indskærpet til, hvordan børn og unge oplever naturen i forbindelse med organiserede fritidsaktiviteter i naturen.

Metodiske valg

For at undersøge børn og unges oplevelser af naturen udvalgte en spejdergruppe og en mountainbike klub. Disse blev valgt ud fra deres umiddelbare forskellighed i tilgangen til og brugen af naturen med et ønske om at

se på både forskelle og ligheder de to grupper imellem. Undersøgelsen blev således udført som et komparativt multi-casestudie, hvor interview, deltagerobservationer og uformelle samtaler blev anvendt til indsamling af undersøgelsens empiriske fundament. Disse valg blev gjort med ønske om en dybdegående forståelse af de to gruppers naturoplevelser.

De teoretiske tråde

Til undersøgelsen blev to primære teorier anvendt. Disse arbejder med naturoplevelser på en måde der gjorde det muligt for os at kategorisere og forstå vores målgruppers naturoplevelser. De to teorier er beskrevet af henholdsvis Stephen R. Kellert og Annette Bischoff og vil i det følgende kort gennemgås.

Stephen R. Kellert opdeler naturoplevelser i tre kategorier - direkte, indirekte og vikarierende.

Direkte naturoplevelser dækker over aktiviteter, hvor man er fysisk til stede i naturen. Den natur man oplever skal i lav grad være influeret af menneskelig indgriben og kontrol. Ligeledes skal selve aktiviteten overvejende bære præg af spontanitet og styring fra andre mennesker skal være på et minimum.

De indirekte naturoplevelser får man i mere planlagte og menneskekontrollerede omgivelser. Naturen er her genskabt eller i høj grad kontrolleret af mennesket og under denne oplevelsesform opleves dyr og natur gennem et synligt menneskeskabt miljø. Denne form for naturoplevelser bærer også præg af en øget formaliseringsgrad og styring fra andre mennesker, hvorfor det spontane element falder i baggrunden.

Vikarierende naturoplevelser er væsentligt anderledes end de to foregående, da man her hverken er i fysisk kontakt med natur eller dyr. I stedet opleves naturen via afbildninger som både kan være realistiske eller af mere symbolsk, metaforisk eller forenklet udtryk. Denne oplevelsesform gøres via bøger, magasiner, elektroniske medier, billeder m.m. (Kellert, 2002).

Annette Bischoff arbejder med fire tilgange til naturen

Foto: Martin Johnsen

der har betydning for oplevelsen - kropslig-, æstetisk-, kundskabsmæssig- og følelsesbaseret tilgang.

Når man har den kropslige tilgang til naturen er fokus på det fysiske og man skal svede og slide under aktiviteten. Mødet med naturen skal være anstrengende og der lægges endvidere vægt på at kunne styre og koordinere kroppen under udmattelse.

I den æstetiske tilgang har man fokus på farver, former, materialer, lys, strukturer og rytmer i landskabet og den natur man befinder sig i.

Den kundskabsmæssige tilgang karakteriseres ved at man i mødet med naturen undres over hvordan naturens elementer hænger sammen og hvordan mennesket har brugt naturen gennem tiden. Interessen kredser altså om at forstå hvad det er man ser samt at øge sin viden om natur og dyr.

Med en følelsesbaseret tilgang fokuseres der på følelsen af at man er en del af en helhed og erkendelsen af at der er noget som er større end én selv - noget vi ikke fuldt ud kan styre eller forklare. Også en meditativ tilstand knyttes til denne tilgang. Her fokuseres på en persons egen tilstand og relation til omgivelserne, og hvordan naturen via oplevelser er med til at skabe personen. I den følelsesmæssige tilgang lægges der i høj grad vægt på stemninger samt at blive bevæget og berørt af naturen (Bischoff, 2012).

På baggrund af undersøgelsens empiri valgte vi at udvide Bischoffs teori, således at en fantasierende og en skabende tilgang til naturen blev tilføjet de eksisterende tilgange.

Den fantasierende tilgang karakteriseres ved, at fokus

er rettet mod hvad der forestilles muligt og ikke faktisk findes. Naturens materialer og udformning tillægges unaturlige egenskaber og bruges til alternative formål - en pind bliver til en pistol eller en jordhøj til en borg. Med den skabende tilgang er det at konstruere noget på egen hånd eller sammen med andre i fokus. Denne tilgang kan indeholde selvbestemmelse og opfindsomhed, men kan også være styret af andre mennesker. Den skabende tilgang fordrer initiativ og fokuserer på at skabe nye former, materialer, elementer m.m. af naturen.

Kort rids om resultater og konklusion

På baggrund af undersøgelsens analyse ses det, at børnene og de unge oplever naturen på mange forskellige måder - både individuelt og aktiviteterne imellem. Flere årsager ligger til grund for børnene og de unges naturoplevelser og tilgange, hvoraf den vigtigste ses at være, hvor styret aktiviteten er fra ledere eller trænere, hvilket uagtet leder til mere indirekte naturoplevelser. Derudover formodes opvækst og at være en del af aktiviteterne miljøer også at influere i forhold til, hvordan naturen opleves. Naturens udformning findes desuden essentiel for deres naturoplevelse, og der ses muligheder i at udøve deres aktiviteter på uortodokse steder. Såfremt der findes små »pauser« i selve aktiviteten, skifter billedet ofte i forhold til med hvilke tilgange børnene og de unge oplever naturen, ligesom disse pauser også automatisk kan gøre oplevelserne mere direkte og spontane. De vikarierende naturoplevelser er stort set ikke til stede i de to cases.

De to cases kan overordnet opridses med følgende naturoplevelser og tilgange i mødet med naturen under aktiviteterne:

Mountainbikerytterne havde primært indirekte naturoplevelser og i meget få tilfælde direkte. Mountainbikernes tilgang til naturen var næsten kun kropslig, men i få tilfælde også af følelsesmæssig eller æstetisk karakter. Spejdergruppen havde også primært indirekte naturoplevelser, men i højere grad også direkte hvis man sammenligner de to grupper. Spejdernes tilgang var primært skabende og også i høj grad fantasierende. De havde i mindre grad den følelsesmæssige, kundskabsmæssige og æstetiske tilgang, men ikke en kropslig tilgang.

Perspektiverne for undersøgelsen

Denne undersøgelse giver et indblik i, hvor forskellige børn og unges naturoplevelser kan være på baggrund af aktivitet, organisering og det fokus naturen gives. Det kunne i den henseende være relevant i en pædagogisk kontekst videre at undersøge, hvorledes begreber som udvikling og læring bedst skabes i mødet med naturen - om en relativt voksenstyret aktivitet med sine mål og foki kan gøre mindst lige så meget eller mere i forhold til læring og udvikling igennem naturoplevelser som en mere direkte og spontan måde at opleve naturen på. Her ses der i litteraturen modstridende opfattelser af, hvordan børn og unge igennem naturoplevelser bedst udvikles og lærer. Velovervejede didaktiske refleksioner over, hvordan man kan inddrage både direkte, indirekte og vikarierende naturoplevelser kunne i forlængelse af ovenstående være et muligt udgangspunkt for videre undersøgelse af emneområdet børn, unge og naturoplevelser.

Slutteligt ses det altså væsentligt som forældre, instruktør, vejleder eller andet hverv med tilknytning til natur, børn og unge, at gøre sig tanker omkring, hvordan naturen opleves forskelligt afhængigt af mængden af styring samt hvilket fokus børnene og de unge prægnes til at have i mødet med naturen.

Referencer:

- Bischoff, A. (2012). Mellom meg og det andre er der stier... : between me and the other, there are paths.. : a PhD thesis on paths, people and the experience of nature. Ås: Norwegian University of Life Sciences, Department of Mathematical Sciences and Technology.
- Kellert, S. R. (2002). Experiencing Nature: Affective, Cognitive and Evaluative Development in Children. In P. H. Kahn & S. R. Kellert (Eds.), Children and nature : psychological, sociocultural, and evolutionary investigations (pp. 117-152). Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Louv, R. (2008). Last Child in the Woods. Saving Our Children From Nature-Deficit Disorder. Algonquin Books.
- Paltved-Kaznelson, C. (2009). Natur i generationer. København: TNS Gallup for Danmarks Naturfredningsforening.
- Thompson, C. W., Aspinall, P., & Montarzano, A. (2008). The Childhood Factor: Adult Visits to Green Places and the Significance of Childhood Experience. Environment and Behavior, 40(1), 111-143.

Web:

www.sdu.dk/naturemoves

Julemøde i Dansk Friluftsliv

I år afholdes foreningens julemøde på Egmont Højskolen ved Odder. Julemødet finder sted fredag den 25. november kl. 18. Der er mulighed for overnatning. Yderligere information om julemødet findes på foreningens facebookside i begyndelsen af november. Vi håber på at se foreningens medlemmer til den traditionsrige øl og kålaften.

Bestyrelsen

FRILUFTSLIVETS POTENTIALE FOR HJEMVENDTE KRIGSVETERANER

Af Niels Overgaard Blok, Skovskolen, Videncenter for Friluftsliv og Naturformidling, Skovskolen, Københavns Universitet, nbl@ign.ku.dk

Hvilket potentiale har friluftsliv og det grønne for hjemvendte krigsveteraner?

'Veni - Vidi - Vici', siger han med et træt smil, da han passerer mig på den smalle sti. Vi er på vej ned, efter at have stået på toppen af Galdhøpiggen, hvilket er Skandinaviens højeste bjerg. Citatet er latin og kendt af de fleste soldater. Det gentager Julius Cæsars berømte

ord, som betyder 'jeg kom, jeg så, jeg sejrede'. De andre veteraner i gruppen, der hører ordene, nikker enigt. Lige nu her på siden af bjerget er familiemæssige, økonomiske og sociale problemstillinger glemt. For en stund kan vi udelukkende koncentrere os om turen, fælleskabet og terrænet.

Krig er flyttet ind vores dagligstuer som aldrig før. Det skyldes

til dels det moderne informations-samfund, men også at Danmark, igennem de seneste 25 år, er blevet en nation med en øget aktivistisk udenrigspolitik. Vi er siden 1992, og det tidligere Jugoslaviens sammenbrud, blevet et land, der ikke kun bevarer fred, men også skaber fred med vores militær. I forlængelse af den politik er gruppen af veteraner steget støt og tæller nu over

30.000. I et samfund som ikke, i moderne tid, har haft tradition og kultur for det militære, har det betydet nye og ukendte udfordringer for veteraner, deres pårørende og de militære systemer og politikere, der har sendt dem ud i verdens brændpunkter. En sådan udsendelse til krig og ødelæggelse er en livsforandrende oplevelse, hvor selv veteraner uden ar på krop og sjæl, kan opleve det som en udfordring at genetablere deres hverdag og relationer.

At være soldat og udsendt er som at leve et liv under meget ordnede forhold. Din tid på missionen er struktureret efter et stramt program, hvor meget lidt overlades til tilfældigheder. Du er trænet til at

kunne præstere på et højt niveau i et fælleskab, under meget komplekse og til tider skræmmende forhold. Der er paradoksalt nok ikke særlig meget forstyrrende larm eller virvar ude på missionen. En udsendt soldats verden er, groft sagt, reduceret til at være meget enkel og konkret. Du er her, dette er din opgave, derovre er fjenden. Denne form for »battlemind« og militære identitet er ofte nødvendig for at kunne håndtere krigens vilkår. Modsat dette står den civile livsverden, med dens anderledes værdier og endeløse rækker af komplekse forventninger, krav og information fra omgivelser og samfund. De to verdener skal en hjemkommet veteran få til at koeksistere, dette

kræver tid, ro og forståelse, som en veteran siger under et interview. »Da jeg kom hjem, og for ikke at belaste familien, for jeg havde ændret mig lidt, gik jeg Bornholm rundt med en ven, bare snakkede og hyggede. Brugte 4 dage på bare at gå. Da jeg var færdig, så kunne jeg møde familien. Jeg kom af med nogle af de tanker, jeg ikke havde lyst til at have. Jeg skulle af med dem. Man kan jo godt være alene selv om man er to der går samme vej«.

En udsendelse til krig er uden tvivl en livsforandrende oplevelse, det er kun et spørgsmål om hvordan og hvor meget. Denne identitetsforandring kan beskrives og sammenlignes med at gå fra én verden

og dens kultur til en anden i løbet af en relativ kort flyvetur hjem fra missionsområdet. Som en veteran siger, »Det ene øjeblik vedligeholder du et våben efter endt patrulje i green zone med dine buddies, det andet øjeblik står du i et dansk supermarked med din kæreste og vælger kød til grillen«. Ved hjemkomsten opstår en situation, hvor den hjemkomne veteran skal aflære de dele af sin militære identitet, der ikke er forenelige med normerne for en civil tilværelse. Samtidig skal veteranen på ny genetablere sig og finde mening i sit civile liv. For de fleste er denne proces naturlig og relativ kortvarig. For andre, heldigvis et mindretal, bliver dette en langvarig søgen efter at genfinde den identitet og mening, de måske havde inden udsendelsen. De ender med at blive fastholdt og fastholde sig selv i en negativ spiral.

»Gå en tur i skoven«, er det råd, som de fleste, ifølge en større svensk undersøgelse, ville give en pårørende, som de opfattede som stresset og usund. Mange danskere vil nikke til, at naturen tilbyder noget, der opfattes positivt for de fleste. For mange soldater indlejres natur med nogle helt særlige positive egenskaber. Dette kan nok tilbageføres til deres barndom og ungdom, men også til at soldatens profession ofte udføres i naturlige omgivelser. Naturen bliver en genkendelig og trykramme for soldaten, noget han er kompetent i. Som en veteran, jeg interviewede siger, »Naturen er et værktøj til at komme videre, der virker godt for mig. Det virker, fordi jeg bruger nogle færdigheder, jeg har lært i forsvaret. De samme ting bruges civilt i en mere tryk og ufarlig hygge. Kontrasten mellem det, der engang var farligt til nu, er rar«. En anden veteran siger, »Roen kommer over mig, når jeg

er i naturen lang tid nok. Jeg skal lige ud og finde den ro igen et sted i skoven. Min familie synes det er mærkeligt, at jeg skal vandre alene i naturen. Jeg har brug for at trække stikket ud.»

Friluftsliv og natur kan altså noget, og det kan måske specielt noget med veteraner. Det er nok ikke nogen mirakelkur mod alt, der gør ondt i livet, men efter de første skridt op ad fjeldet er familie, kollegaer, især økonomiske og sociale problemstillinger ikke længere i højsædet. Der er kun én vigtig ting nu og her, og det er næste skridt op ad fjeldet. Nuet, den stenede jord, vejret, udsigten og de andre veteraner. Friluftsliv giver fornyet spænding og drømme, muligheden for udvikling både alene og i fællesskab med andre ligesindede. »Naturen var åben, det var bare os to, og gav gode minder om dengang vi var buddies og afhængige af hinanden. Vi connectede igen«, siger en veteran til mig, i relation til en tur han var på med sin gamle ven fra sin udsendelse. Citatet understreg-

er vigtigheden i at finde nye perspektiver på gamle oplevelser, og hvordan det kan forstærke ens oplevelse af samhørighed i nye retninger. Forskning indenfor udvikling og forandring af identitet peger på, at noget af det sværeste for os mennesker er ikke det at lære nyt, men derimod at aflære det gamle, som kan sidde rigtig godt fast i en voksen person. Ofte udmunder motivationen til denne forandring, fra de relationer vi danner og udvikler med andre mennesker.

Jeg har i løbet af de sidste tre år gennemført en række interviews med veteraner, om hvad friluftsliv betyder for dem i forhold til deres trivsel. Lige før sommeren afsluttede vi på Skovskolen et større tigers pilotprojekt kaldet 'Veteraner i det (Fag)grønne', som jeg var leder af. Projektet var et uddannelses- og beskæftigelsesafklarende kursus, der havde til formål at opkvalificere en gruppe veteraner indenfor friluftsliv og fagligt arbejde i naturen. Derudover indgik afklarende forløb indenfor personlig og professionel udvikling, således at

deltagernes fremtidige muligheder indenfor uddannelse eller arbejde i den grønne sektor var styrket. Projektet tog afsæt i læringsteori og inkluderede ikke behandling. Projektet fik en del positiv opmærksomhed fra omgivelserne og de ti deltagere, der gennemførte kurset var alle meget positive efterfølgende. De foreløbige resultater fra projektet, sammenholdt med mine interviews, indikerer potentiale og ræson i yderligere undersøgelser og projekter, der benytter naturen og rekreationelt friluftsliv i forbindelse med veteranmålgruppen.

Formålet med sådanne projekter og ture kan være at åbne for nye processer i en ellers fastlåst vanetænkning, og forbygge social marginalisering ved opbyggelse af modstandskraft i form af resiliens. Forskning, primært fra amerikanske kilder, peger på at friluftsliv og naturbaserede rekreative aktiviteter kan hjælpe veteraner til øget selvverd, selvregulering og social samhørighed, hvilket er forudsætningen for menneskelig trivsel.

FRILUFTSLIVETS PÆDAGOGISERING

Af Martin Johnsen, mbjohnsen@gmail.com

Foto: Martin Johnsen

Et komparativt studie af norsk og dansk friluftsliv. Sammenskrivning af et bachelorprojekt, Institut for Idræt, AU, 2006

Interessen for dansk friluftsliv har været markant stigende gennem de seneste 30 år såvel i som udenfor den pædagogiske verden. Friluftslivet er blevet en etableret del i den institutionelle del af samfundet. Kan de glæder som friluftslivet giver i de frie rammer, automatisk overføres til den pædagogiske verden? Hvad sker der, når vi inddrager et frit og uformelt begreb som friluftsliv i et struktureret samfundsapparat? Hvad sker der med de værdier vi tillægger friluftslivet, når vi bevidst bruger friluftslivet i undervisningssammenhæng - ændrer værdierne sig? Og hvad med pædagogikken? Kan en traditionel undervisningsmetode benyttes i friluftslivsundervisning?

I opgaven vil jeg arbejde hen imod besvarelse af følgende problemstilling: "I hvilken grad har værdier og pædagogik ændret sig efter at friluftslivet er blevet pædagogiseret?". Opgaven tager udgangspunkt i en dansk og en norsk sammenligning.

Opgaven er udformet som en kombination af både et litteraturstudie og en empirisk del. Med udgangspunkt i den fænomenologiske og hermeneutiske videnskabs-teori vil jeg forsøge at belyse, hvorledes den kvalitative forskningsmetode i form af interview kan bidrage til en dybere forståelse af de interviewedes livsverden. I praksis har jeg interviewet to personer, som jeg har fundet velegnet i form af deres særegenhed og kompetencer indenfor opgavens emnefelt. Interviewpersonerne er Johnnie Bøtke Laursen fra Gymnastik og Idrætshøjskolen i Viborg samt Bjørn Tordsson fra Høgskolen i Telemark.

Følgende afsnit er en opsummering af bachelorprojektet:

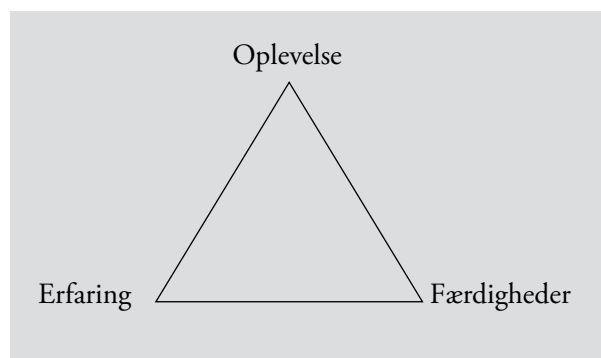
I opgaven har jeg, i form af en fænomenologisk hermeneutisk tilgangsvinkel, undersøgt fænomenet »friluftslivets pædagogisering«. Målet var at undersøge, i hvilken grad værdier og pædagogik har ændret sig, efter at friluftslivet, fra at være en fri og spontan fritidsaktivitet, er blevet organiseret og struktureret i pædagogisk sammenhæng. Jeg har benyttet mig af teori i form af litteraturstudie til at belyse: 1) metode og empiri, 2) friluftslivet i Danmark og Norge, og 3) pædagogiseringen af friluftslivet. Empiri har jeg indsamlet i form af to kvalitative interview, som jeg har udført med udgangspunkt i det narrative interview.

Der syntes at være en forskel i friluftslivstraditionerne mellem Danmark og Norge. I takt med at friluftslivet er blevet institutionaliseret og pædagogiseret, er friluftsliv, som et mangfoldigt begreb, blevet defineret og diskuteret af flere i begge lande. I Danmark har diskussionen bl.a. omhandlet, hvad der kan betragtes som rigtigt og forkert friluftsliv. Udviklingen indenfor dansk friluftsliv kan beskrives ved hjælp af tre grønne bølger, og spænder i dag bredt fra konkurrenceaktiviteter som adventure race til naturliv og naturvejledning. Dansk friluftsliv bygger ikke decideret på egne traditioner, men har hentet inspiration fra tysk, engelsk og norsk friluftsliv. En samlet dansk definition på friluftsliv findes ikke. Pædagogiseringen af friluftslivet i Danmark sker gennem tre faser, hvor aktiviteterne og inspiration er hentet fra bl.a. den nordiske friluftslivstradition.

Norge betragtes som foregangsland for den nordiske friluftslivstradition. Friluftslivet knyttes til hele landets identitet og de nationale projekter op igennem 1900-tallet, som derved har været med til at legitimere friluftslivet i den pædagogiske verden. Det er en friluftslivstradition, der fylder meget i den norske kultur, og som fremhæver og bygger på idealer og forestillinger om Norges særegenhed. I Norge er friluftsliv defineret fra statslig side, og der findes klare linjer for, hvad der betragtes som traditionelt friluftsliv. Det er endvidere Norge, der, som det første land, inddrager friluftsliv i undervisningen.

Idet friluftslivet tages ind i pædagogisk sammenhæng forsvinder fokus fra egenverdien, og friluftslivet bliver et middel til læring. Tordsson mener, at meningsdimensionen ændrer sig fra egenverdien til nytteverdier. Meningsdimensionen i friluftslivet kan forstås forskelligt, idet forskellige kulturelle baggrunde giver forskellig forståelse. I henhold dertil har jeg opstillet

en trekantmodel, som oplevelses-, erfarings- og faglighedsperspektivet kan diskuteres ud fra. Tordsson vægter oplevelsesdimensionen højt, Breivik mener, det er mere centralt at snakke om erfaringsbegrebet, mens Laursen har de faglige og tekniske færdigheder i højsædet. De tre elementer afhænger af hinanden, men fokuseringen på enkeltelementerne kan være forskellige afhængig af undervisningssituationen. Her er tidsrammen, hvori situationen udspiller sig, en væsentlig faktor (model 1).

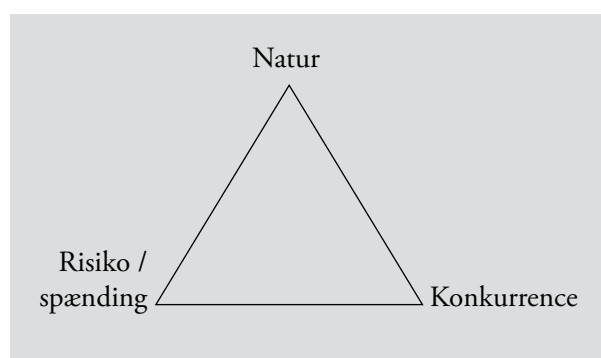

Model 1

Naturen er rummet for friluftsliv, og naturoplevelsen er et kerneområde i friluftslivet. Tordsson mener, at naturen i Norge adskiller sig fra den danske natur, idet Danmark primært er et kulturlandskab. Dermed findes der en grad af udfordring i den norske natur, som ikke på samme måde findes i Danmark. En anden måde at skabe udfordring i friluftslivet på, er ved at inddrage et konkurrencemoment, hvilket Laursen i visse tilfælde gør.

En tredje måde er at indføre risiko og spænding, som Breivik fokuserer på. Tordsson tager i høj grad afstand fra konkurrenceelementet, mens Laursen betragter konkurrencen som en overbygning på traditionelt nordisk friluftsliv.

Breivik argumenterer for menneskets behov for at opleve spænding, og at det skal være en barneret at komme til skade (model 2).

Model 2

For at bibeholde friluftslivets egenverdi i pædagogisk henseende må undervisere i friluftsliv i højere grad tænke pædagogik - pædagogikken i friluftslivet og friluftsliv som pædagogisk redskab. Pædagogikken i friluftslivet refererer til vejlederbegrebet. En vejleder som formår at opstille helhedssituationer, se situationens egenart og engagerer det hele menneske. Tordsson nævner fire ideelle grundtanker i pædagogikken - induktiv læring, mesterlære, situationel - og kontekstuel læring. Laursen derimod benytter i høj grad deduktiv undervisning, fordi tidsrammen ikke tillader andet. Kun på længerevarende ture skabes rammen for et decideret friluftsliv og den dertilhørende pædagogik. Breivik opfordrer i den henseende til en udfordringspædagogik som modpol til skolesystemets traditionelle og forudsigelige pædagogik. Hvis friluftsliv forstås som pædagogik, mener Tordsson, der er tale om en iboende pædagogik. En pædagogik som bygger på samspil mellem situation, forståelse og handling, idet forskellige situationer i friluftslivet byder på forskellige måder at være menneske på, og som derfor er med til at udvikle os som menneske.

Afslutningsvis vil jeg knytte en kommentar til mine interviewpersoner. Begge informanter er udvalgt på baggrund af deres særegenhed. De arbejder begge med friluftsliv i pædagogisk regi, og har mange års er-

faring. Jeg finder dem derfor i høj grad repræsentative for min undersøgelse. Man kan stille spørgsmålstejn ved om de er sammenlignelige: Tordsson har en teoretisk filosofisk tilgang til friluftslivet, og har på sin egen måde akademiseret begrebet og sprogbruget indenfor friluftslivet. Det virker som om, at han arbejder ud fra en idealforestilling om, at sådan bør det være. Laursen derimod arbejder under helt andre forudsætninger, og det præger selvfølgelig hans syn på friluftslivet, og måden hvorpå han arbejder med det. Laursen har en praktisk teoretisk tilgang til begrebet, og som underviser på en dansk idrætshøjskole, er han underlagt faste rammer. Derfor må Laursen på en eller anden måde tænke i anderledes baner end Tordsson. Det giver sig bl.a. udslag i de forskellige holdninger, de udtrykker i forhold til det pædagogiserede friluftsliv.

Konklusionen på opgaven må være, at værdierne i det pædagogiserede friluftsliv har ændret sig fra egenverdi til nytteværdier, men egenværdien forsøges fastholdt i undervisningen. Derfor bør man i højere grad tænke pædagogik i friluftslivsundervisning, og afhængig af rammerne for undervisningssituationen, bør vejlederen gøre brug af de forskellige redskaber, der rådes over. Hele bachelorprojektet, herunder referencer, kan erhverves ved henvendelse til forfatteren.

Foto: Pernille Dyrholm

SORGKAJAK

Af Carina P. Olesen, Kandidat i Idræt & Sundhed, Syddansk Universitet, carinaolesen88@gmail.com

.....

– NÅR KAJAKSEJLADS BLIVER EN CENTRAL DEL AF BEARBEJDNING AF SORG

Hvad sker der med sorgen og tankerne, når sorgramte sammen sætter sig ned i en kajak og begiver sig ud på eventyr i naturen? Denne artikel vil, med afsæt i projekt SorgKajak, give dig et indblik i, hvilken betydning kajaksejlads kan have for sorgramte.

Sorgkajak – Hvad er formålet?

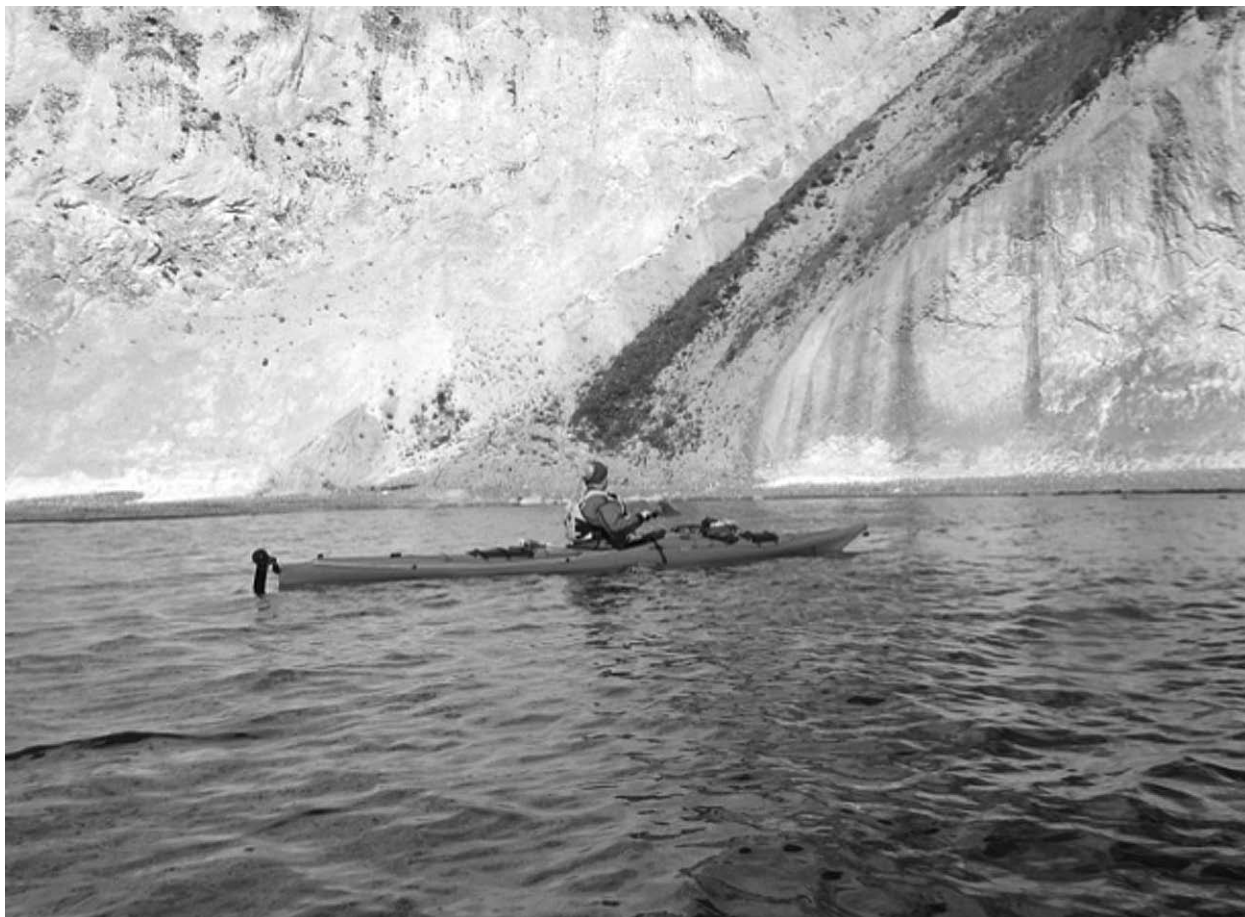
Projektet hedder Sorgkajak, og holder til i Solrød. SorgKajak varetages af to sorggruppelødere, som begge er uddannede havkajakinstruktører. Hver eneste uge tager sorgramte ud i kajakken med det formål at bearbejde deres sorg. Ved at inddrage elementer som motion, natur, at bryde grænser, fællesskabet og tryghed sker der noget helt særligt for disse mennesker. Hvad

dette særlige er, vil denne artikel prøve at belyse gennem fem tematikker.

Fællesskabet – at være i samme båd (kajak)

Når et menneske mister et nærtstående familiemedlem, mistes samtidigt en basal tryghed i tabet, og dette tab medfører ofte en enorm ensomhed. Sorgkajaks ide er at drage omsorg for disse mennesker, og denne omsorg opstår bl.a. i kølvandet på det fællesskab der er rammesættende for SorgKajak. Forudsætningen for at deltage i SorgKajak er netop, at man skal have mistet et nærtstående familiemedlem, og netop denne forudsætning er med til at skabe fællesskab. Et fællesskab, hvor der er en fælles forståelseshorisont – en intuitiv og gensidig forståelse af hinanden, hvor sorgen binder deltagerne sammen.

»Jeg føler mere tryghed ud fra, at jeg får lov til at tale

om det jeg er ked af, når jeg er ked af det, så derfor fylder det ikke så meget mere»

Ofte oplever mennesker i sorg en manglende forståelse fra omgivelserne, hvilket ofte betyder, at deres behov for at snakke om sorgen bliver undertrykt. Da megen forskning indenfor sorgbearbejdning foreslår en vekselvirkning mellem fokus på sorg og fokus væk fra sorg (Stroebe & Schut) kan dette betyde, at de ikke får bearbejdet deres sorg hensigtsmæssigt. Fællesskabet tillægges derfor en særlig betydning, idet den rummelighed og accept der ses, øger muligheden for en hensigtsmæssig bearbejdning. Samtidigt ses det, at medlemmerne hos SorgKajak spejler sig i hinanden, hvilket kan være med til at øge deres selvtillid. At se andre »i samme båd« klare en udfordring betyder ofte, at de også selv tør begive sig ud i kajakken. Der findes altså fordele ved at medtænke fællesskabets særlige kompetencer i en given sorgproces.

Positive udfordringer

En generel tendens der viser sig i mødet med medlemmerne af SorgKajak er, at de ser udfordringer i kajakken som overvejende positive. Hvorfor dette er tilfældet? Og hvordan kan disse positive udfordringer bidrage til deres sorgproces? Sorgen rammer den fysiske krop såvel som sindet, og som oftest ender dette med, at den sorgramte mister tillid til sig selv.

»Sorgen gør en handlingslammet, du kan ingenting, der er rigtig mange som taber tillid til sig selv«.

Når deltagerne giver udtryk for, at de finder udfordringer i kajakken overvejende positive, er der særligt to aspekter der gør sig gældende i forhold til at genoprette den mistede tillid. Det ene aspekt omhandler det, at overvinde sig selv, for derefter at opnå en følelse af kontrol. Det andet aspekt findes i udfordringernes mulighed for at kompetence-udvikle, således at den uforudsethed der opstår i kajak-øjemed mindskes. Kajakken giver deltagerne mulighed for at »øve« sig i, at konfronteres og glædes ved det uforudsete. Men hvad er det der skal til, for at sorgramte begiver sig ud i kajakken og tilmed søger udfordringer heri?

Sikkerhed og tryghed som grundlag for deltagelse

»(...) vi siger at det skal være et trygt rum, men hvordan søren skaber vi et trygt rum når vi smider folk ud over grænsen?»

En forudsætning for, at deltagerne hos SorgKajak overhovedet begiver sig ud i kajakken, og tilmed sø-

ger udfordringer heri, kan findes i den store sikkerhed der omkringlægger hele projektet. Sikkerheden er fundamental for deltagerne, og findes på to planer. Der findes en sikkerhed i at have de rette kompetencer til at håndtere kajakken og udfordringerne. Ydermere findes der en sikkerhed i at have kompetente mennesker omkring sig. Derfor er makkerredninger noget der bliver øvet som det første.

»Det er jo bare stille og roligt, sådan som jeg synes at det fungerer, det er, at når de vipper i, så står jeg ved siden af, og så gør jeg det, at jeg meget italesætter, hvad det er jeg gør. Simpelthen at sige, nu starter vi uden spraydek, og du skal bare holde fast i kajakken og jeg lægger dig halvvejs ned, men jeg ruller dig tilbage igen«

Ved at fokusere på sikkerhed gennem langsom vand- og kajaktilvænning og dermed tryghed gennem tidlige succesoplevelser, øges selvtilliden i kajakken, og på denne måde skabes der rum for nye udfordringer.

Naturens healende kræfter

Empirien til dette speciale tegner sit eget klare billede af, hvad naturen bidrager til i en sorgproces: den formår at fascinere på en måde, hvor den bliver altoverskyggende for sorgens tanker. Ligesom den sørgende har brug for at konfrontere og snakke om tabet, er det ligeledes vigtigt at rette fokus væk fra sorgen for en stund.

»Det, at sidde i kajakken, mærke vinden i ansigtet, høre pagajens mere eller mindre rytmiske stille plask, se stranden/landskabet ændre sig, høre fuglene, måge, skarv, strandskade og mange flere; blå himmel, strand, vand. På et tidspunkt havde jeg en oplevelse af fuldstændig ro og harmoni, her kunne intet ondt nå mig«.

Naturen kan være en vigtig arena at medtænke i sorgsammengæng, idet den rummer mange »forstyrrende« elementer som, for en stund, fjerner fokus væk fra sorgen.

Sorgens tilstedeværelse - mellem fravær og nærvær

Selvom naturen som oftest formår at aflede tankerne om sorgen, er der ikke altid en fuldstændig elimination af sorgens tanker, men derimod også en forskydning hen imod en mere positivt præget oplevelse af sorgen. »Bagefter er det gået op for mig, at det er som om, at

triste tanker, tanker om hvad jeg nu skal, ensomheden, og hvad ellers der fylder og tærer, bliver liggende derinde på land, og derude på vandet, er det gode tanker, der fylder mit hoved«.

Særlig spændende er det at belyse, hvordan naturen formår at sætte sorgen i perspektiv:

»Man kan måske se noget positivt, hvad sidder man her og piver for ikke, fordi det hele det er jo egentlig så smukt, ikke? Fuglen der først skal ud og finde sin mad, og se om den overhovedet kan finde noget for ikke at sulte. Jeg går bare ned i supermarkedet og hiver min pung op og betaler altså«.

Færden i naturen kan influere positivt på accepten af sorgen, hvilket gør det nemmere at forholde sig til sin nye identitet og den nye verden man nu er en del af. Sorgens tilstedeværelse bevæger sig, som det ovenfor

er illustreret, mellem fravær og nærvær, hvilket på forskellig vis bidrager til sorgbearbejdning.

Et nyt livsperspektiv

»Arbejdet« med SorgKajak - er lige som livet efter at have mistet - man skal vokse med de nye opgaver, sorgen og blive tryk - det er en livsproces - som jeg oplever at SorgKajak virkelig hjælper os med - at kunne agere i og forhåbentlig blive dygtige til at håndtere vores »nye opgaver«.

Kajaksejls, naturen og friluftslivet i det hele taget, rummer et enormt potentiale, når det handler om sorgbearbejdning. SorgKajak hjælper de sørgende med at finde en vej videre i livet, og her er kajaksejls og naturen en fantastisk måde at lindre smerten og sorgen på.

KANOSYMPOSIUM 2016

Af Martin Johnsen

Foto: Martin Johnsen

Igen i år afholdt Kanosamrådet, i samarbejde med DGI, et kanosymposium. Det er fjerde år i træk, at Kanosamrådet tager initiativ til en weekend, som summer af kanoliv i alle afskygninger. I år blev symposiet afholdt med udgangspunkt fra Skovskolen og Piberggården ved Esrum sø. Overskriften på årets samling var: Kanosymposium - en weekend med masser af kano for kanoentusiasten, kanofamiliepadleren, kanonørden, kanonybegynderen, kano-et-eller-andet... Der var ca. 50 tilmeldte deltagere - både børn og voksne, da der var lagt op til at symposiet også var for børn. Derudover 12 instruktører som skulle afholde forskellige workshops i løbet af weekenden samt repræsentanter fra kanosamrådet.

Mange af deltagerne mødtes fredag aften, hvor der blev hygget og snakket. Lørdag morgen spiste vi fælles morgenmad ved den store lavvu ved Skovskolen, hvorefter vi bevægede os ned på Piberggården til velkomst og introduktion til lørdagens workshops. Det var en flok håbefulde kanoentusiaster, der skulle vælge imellem følgende formiddagsworkshops: 1) Tips og tricks til kano med børn - løfteteknikker, til og fra bil og grundteknikker/leg på vand, 2) Byg din egen paddel, 3) Åben workshop for nørderne, 4) Handicappede og kano. Efter veloverståede workshops var der frokost i det fri og tid til uformel kanosnak inden eftermiddagens workshop skulle i gang. Her kunne deltagerne vælge mellem: 1) Småredskaber og fiskeri fra kano,

2) Kanoteknik - et nydelsesfuldt tag, 3) Kanotur rundt i Esrum Sø. Senere på eftermiddagen var der oplæg om »leg med børn i kano« samt fælles aftensmad i lavvuen på Skovskolen. Da mørket faldt på lørdag aften blev vi underholdt af foredragsholder Mikkel Jungersen, som fortalte om sine kanoekspeditioner i Canadas vildmark. Det var superspændende og sjovt at høre om de forskellige ture, han havde deltaget på. En fantastisk formidler, masser af gode billeder og gode historier. Resten af aftenen blev der hygget rundt omkring bålet i lavvuen, drukket lidt øl, snakket, grinet og meget mere.

Efter morgenmaden søndag afholdtes symposiets sidste runde med workshops: 1) SUP - fra et vandfartøj til et andet - om overførselsværdi, 2) Naturvejledning fra kano, 3) American Freestyle, 4) Pæleteknik. Symposiet blev afsluttet med frokost og evaluering.

Alle var enige om at det var en rigtig god weekend med masser af gode workshops. Deltagerne kunne ligeledes blive recertificeret indenfor Kanosamrådets kanoinstruktører 2. Næste års kanosymposium afholdes i Jylland - sikkert et sted nær Silkeborg.

Tak for en superdejlig weekend. Inspirerende at mødes med så mange forskellige mennesker, som brænder for kanopaddling og perspektiver derpå.

SÆT FRILUFTSLIVET PÅ DAGSORDENEN LOKALT

.....
Af Kristian Nykrog, Vejle Kommune, kristian@nykrog.com

Til hverdag er jeg friluftsmænd fanget på et kontor, men ikke et hvilket som helst kontor! Jeg sidder i Vejle Kommunes Teknik og Miljøforvaltning i en afdeling der hedder Natur og Friluftsliv. Den kommunale verden er (overraskende?) spændende at beskæftige sig med. En vigtig lærdom jeg har fået som

embedsmand blandt andet via at kunne se det politiske spil indefra er, at borgeres engagement nytter noget!

Det betyder selvfølgelig en del, hvem man får valgt ind i det lokale byråd, men det er også vigtigt at prøve at præge byrådspolitikerne indenfor de områder man interesserer sig for!

Derfor får I aktive og engagerede friluftsmennesker, der er medlemmer i Dansk Friluftsliv, hermed en kraftig opfordring - engager jer lokalt! Der er mange veje - frivilligt arbejde i spejderbevægelser, orienteringsklubber, vandre- og stigrupper, kogræsserlaug, mountainbikeklubber og andre foreninger med aktiviteter i naturen er op-

lagte! Der findes dog også mindre synlige veje for eksempel via interesseorganisationer som Danmarks Naturfredningsforening og måske ikke mindst Friluftsrådet. Vidste du godt, at der over hele landet findes lokale kredse af Friluftsrådet, der rent faktisk arbejder helt lokalt på at sætte fokus på friluftsliv? Her er det ikke kun overfor kommunen det kan være relevant. Det kan også være i forhold til lokale lodsejere, national/naturparkbestyrelser, Naturstyrelsen, lokalråd, skoler og mange andre. Der er mange veje ind til at påvirke i en positiv retning for friluftslivet og det vigtigste er egentlig at du finder den vej der giver mening for din passion i fri-

luftlivet - man behøver altså ikke kæmpe for fugletårne hvis man egentlig bare gerne vil have en ridesti. Hvis du har interesse i at sidde som repræsentant for Dansk Friluftsliv i en af Friluftsrådets kredse, så kontakt forfatteren af dette indlæg.

Jeg ved, at der er tusind ting at engagere sig i gennem frivilligt arbejde, men jeg tror på at vi på mange måder kan gøre Danmark til et bedre sted ved at tale friluftslivets sag! Og argumenterne for friluftsliv er gode - hos os i kommunen snakker vi bl.a. om sundhed, bosætning og turisme for at nævne de bedste argumenter. Her får vi som samfund et imponerende afkast for

en - i det store billede - ret lille investering! Hvis det virker uoverskueligt at engagere sig i foreninger så betyder det også noget når enkelte borgere tager kontakt direkte til eksempelvis lokalpolitikere. Forespørgslerne bliver som oftest også vendt med forvaltningen så politikerne kan give et kvalificeret svar og på den måde bliver emnet holdt på lystavlen både hos politikere og embedsmænd.

Man kan selvfølgelig også være med til årsmøder i Dansk Friluftsliv og stille op til bestyrelsen, men det er en helt anden sag.

God arbejdslyst!

Afsender:
Jesper Lind Nielsen
Niels Finsens Vej 5
5700 Svendborg